

Марксистський університетський інститут у Німеччині.

І. ГОСПОДАРСЬКІ ТА СОЦІАЛЬНО-НАУКОВІ ІНСТИТУТИ В НІМЕЧЧИНІ.

Особливості буржуазного суспільного ладу призвели до того, що в Німеччині, а так само і в усіх сучасних капіталістичних країнах є більше великих дослідних інститутів в галузі природознавства та техніки, ніж у галузі так званих «розумових наук». Ці останні наукові інститути служать або цілком одверто певним практичним інтересам німецької буржуазії (от як господарсько-наукові інститути в Гамбурзі та Кілі, що годуються з коштів німецького торговельного капіталу) або ледве животіють, як Лампрективський інститут історії культури в Липському та Кельнський інститут соціальних наук, заснований у 1918 р.

Кельнський інститут, де мішані існують різні буржуазні соціологічні погляди—капталістичного «соціал-етика» Шелера, ліберального дамокського соціолога Леопольда фон-Візе та безвідійного соціал-демократичного балачкуна Гомісгайтца—досі так само безплідний у своїй творчості, як і заплузаний у своїх методах.

Одинка користь цього інституту для буржуазії полягає в тім, що його соціально-політичні дослідження все ж до певної міри допомагають своїм інформаційним запікаванням підприємств та капіталістам у їхній боротьбі проти німецького пролетаріату.

Лампрективський інститут у Липському схилювався на початку, коли на його чолі стояв ще сам Лампрехт, проробляти деякі суспільно-наукові питання, запелбані досі університетською наукою. Лампрехт, наприклад, був серйозно зацікавлений дослідженням соціальної історії Східної Азії і зібрав чимало відповідного матеріалу в цім питанні. Але вже за життя Лампрехта виявилися хибні його «народно-психологічного» підходу: на явища ідеологічної надбудови, на релігію, мистецтво й право звернуто було надто багато, а на явища економічної історії і на класову боротьбу надто мало, або й ніякої уваги.

Наслідки Лампрехта після його смерті доклали всіх зусиль, щоб усі зазначені хибні ще розвинуті і таким чином під впливом стопроцентного ідеалістичних поглядів та метод праці цілковито знищено, навіть ті нечисленні й неспільні матеріалістичні спроби, що їх Лампрехт, поруч безвартісного, все ж зробив.

2. ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОГО ДОСЛІДУ ПРИ УНІВЕРСИТЕТІ В ФРАНКФУРТІ НАД МАЙНОМ.

Все це треба зважити, коли ми хочемо як слід оцінити вагу засновання нового франкфуртського соціально-наукового інституту. Та треба одночасно мати на увазі й те, що професорові вищої школи в Німеччині не треба навіть бути марксистом, щоб за-

знати лютих падаців, шантажу й наївки.

Так, наприклад, реальне студентство змусило в 1919 році буржуазно-патристичних професорів Нікола і Ферстера припинити свою наукову працю та тікати за кордон. Професор Лесінг, що насмілювався дуже лагідно критикувати папа Гінденбурга, ледве животіє в технічній вищій школі в Ганновері, де його переслідують не тільки студентство, а й професура. Гайдельберзькому професорові, соціал-демократичному статистикові д-р Гумбелю, що на підставі статистичних даних встановив білий терор у Німеччині, погрожує навіть небезпека для його життя бо його товариші—професори проголосили його привселюдно «демагогом». Він мусив виїхати до Радянського Союзу.

Комуністичного професора вищої школи Корніа звільнено з посади Корні поручили з цього приводу судову справу, але дарма що право на його боці, він все ж не міг своїм процесом дослати того, щоб його знову було призначено на посаду при Єльській університеті, де він був по-закону за ординарного професора. Така була наукова й політична обстановка влітку 1924 року, коли при університеті в Франкфурті над Майном відкрив новий інститут соціального дослід.

Програму промову з приводу відкриття інституту виголосив професор д-р Карл Грюнберґ, що досі був за професора національної економіки в Відні і за редактора журналу «Архів історії соціалізму та робітничого руху». Ніхто інший, як Франц Мерінґ, висловився про цей журнал з особливою похвалою, заявивши, що він «завдяки вишній редакції свого видавця став осередком усього соціалістичного дослід».

Професор Грюнберґ, як директор нового дослідного інституту, сказав: Разом з багатьма іншими він науково твердо переконаний, що «ми переживаємо перехідну добу від капіталізму до соціалізму і наближаємося до соціалізму з надзвичайною швидкістю, що де-далі еростає».

Грюнберґ заявив далі, що й він належить до противників сучасного, спадщиною одержаного з історії, економічного, суспільного та правного лагу і є прихильником марксизму. Марксизм, як економічна система, як світогляд і як метода дослідження має стати основою праці в новім інституті. Марксизм має одбутись тут батьківщиною так само, як її мають інші наукові погляди по інших університетах. На погляд Грюнберґа центром уваги наукового дослідження має бути не якась формальна буржуазна «соціологія», але соціальна основа проблем сучасності, а саме—робітничий рух у всіх його політичних, професійних і кооперативних формах, у його практиці і в його теорії.

Ця програма не виголосила багато чого з того, що ми, як комуністи, вважаємо за програму марксистської наукової роб-

оти. Це можна пояснити тим, що проф. Грюнберґ, не впаляючи на всі симпатії до нової Росії, все ж а. хоч і дуже лівим, а такий австрійський соціал-демократом Проте. Його промова при відкритті інституту справила величезне враження. Всі великі буржуазні газети Німеччини виїхали другого дня цю надзвичайну для Німеччини заяву ординарного професора, де він висловлюється за соціалізм, марксизм і робітничий рух. Розуміється, що буржуазні журналісти з доброго класового інстинкту замовчали всі інші деталі промови професора Грюнберґа. «Кращі», «помірковані» представники німецької соціал-демократії привселюдно дали осяжого штурхана марксизму і на велике задоволення міщанства. Професор, та ще до того ординарний, має сміливість заявити, що він і новий інститут, що стоїть під його керівництвом, вважають марксизм без усякого обмеження за айдіотів своєї суто-наукової діяльності. Це дуже неприємно вразило вуха людей, що звикли з уст своїх академічних агентів чути тільки жалку та «спростовання» марксизму. Ці люди напевне вчили б були певних заходів проти цього інституту, коли б не побоювалися, що тим вони спричиняться до величезного скаплату.

3. МАТЕРІАЛЬНИЙ І ЮРИДИЧНИЙ СТАН ФРАНКФУРТСЬКОГО ІНСТИТУТУ.

Інститут соціального дослід підлягає, як установа при Франкфуртському університеті, пруському міністерству освіти в Берліні, але державних коштів на відкриття інституту не витрачено. «Товариство соціального дослід» (Gesellschaft für Sozialforschung), організація, що, між іншим, в тіні співробітництва з московським Марксо-Енгельсським інститутом видає нову збірку творів Маркса та Енгельса німецькою мовою, взяла на себе кошти утримання цього інституту, а також і утримання будинку та його бібліотеки. Це товариство провадить свою роботу за погодженням з вищезазначеним міністерством, є цілком незалежне. Таким чином забезпечено не тільки матеріальний стан інституту, а до певної міри і незалежність наукової роботи його.

Дух інституту виявляється, між іншим, в умовах прийому до інституту. Вступ до інституту має, за його статутом, не тільки «вчений» академік, але так само і неакадемічно вивчений, — приклад, робітник, що на підставі власної праці та вищої підготовки дійшов до наукового дослід. Що й чужоземці мають вступ до інституту нарівні з громадянами Німеччини, — в кожнім окремім випадку питання вирішує «директура інституту» —про це, після сказаного вище, не потрібні з'осібні й говорити.

Це як раз характеризувє справжній марксистський інститут.

4. ПЕРШІ НАСЛІДКИ.

Звичайно, науковий дослідний інститут, що існує один тільки рік, не міг ще дати особливих наслідків. Інститут притягнув чимало студентів і дослідників марксистів своїми сприятливими умовами праці. Телер

КІРА ЯКУШЕВИЧ.

1905 рік.

П'яніло море... З шумом плесі—
Стинали хвилі революцій...
Ув загонах робітники несли,
Свій гнів... І конали у муці.
Іще гін степовий та розгони широкі...
Куйсвджилі грози пожеж...
Не поступили назад... І крикнулись роки—
І не гасли згоряні вогні...
Стогін бивсь заклятий об мури—
Гострі коси тупили намети...
І завихрилась популям буря—
І лягла на обніжок меж...
Звелись гнівно старчі віт...
На руїні лиш попія і мід...
Та пасинок мовля розвіяв,—
Сивий морок крилатий...

проваляться дослідження над другим і третім томами «Капіталу» Маркса, а також над проблемами повільного імперіалізму («Акумуляція капіталу» Роза Люксембург і т. д.). Провалиться дослідження над капіталістичною політикою соціал-демократії, над «близьким соціалізмом» американця Генрі Форда, а також принципіальне дослідження ролі «експлоатувачів» у світовій історії Марксистської праці, що вийдуть в найближчий час у Німеччині, покажуть вплив Франкфуртського інституту, а початки й безпосередньо з цього своє походження.

5. ПЕРСПЕКТИВИ.

Підведем підсумки: Відкриття інституту соціального дослідження в Франкфурті, рівняючи до того, що тепер відбувається в Радянським Союзі, має надто мало, або зовсім ніяк значіння. Однак, рівняючи до того, що є можливим у Німеччині Гінденбурга, цей інститут має вагу надзвичайну. Велику вагу має вже те, що такий лівий соціал-демократ мав змогу виступити привселюдно з такою програмою, а також і те, що була змога підтримати установа для наукової діяльності всіх серйозних марксистів Німеччини. Велику вагу має також і те, що інститут може без перешкод провадити свою наукову роботу. Права, поліція вчинила напад на філію газетного архіву цього інституту в Берліні Берлінський архів було на деякий час закрито, а співробітники ще й досі під арештом. Але завдяки юридично-матеріальній позиції інституту, суто-науковому характерові його праграм і почасті з огляду на те, що проф. Грюнберґ користується певною пошаною навіть у колах буржуазної університетської науки, Франкфуртський інститут існує і працює.

Трохи згодом можна буде встановити, чи інститут виконав своє завдання в наслідках межах. Помилки й неповноти на початку завжди неминучі. Не впаляючи на чимало хиб, тут збитатиметься спеціальний науковий і науково-технічний досвід, що матиме величезне значіння не тільки для сьогодення Німеччини, але як раз для майбутньої Німеччини.

К. А. Вітфогель.

Франкфурт над Майном.
30—XI—1925.

Д. Бузьно.

На передодні.

(За спогадами Е. Бош).

Конотатунція це—Гармачи.
Ласалі.

В далені, у темряві ранньої жовтневої ночі, рабляма вогнян. село...

— Годі, спати, товаришу, приїхали... гукнула Євгенія Адамовна Бош винищного делегата, що дрімав під соковите чавкання бо-весе «дрокки» у густій гравюці. Він неохоче продер очі, глянув сонно в долину, де ледве помітно чорніли контури хаток...

— Та воно-приїхали... А ти справді куди їдеш?—зауважив він скептично й знову віддався обіймам солодкого сну.

— Вію, ти безвистна тварина!—цілком безпідставно образив жмеринський фурман свою гоч і доглу, та все-ж хвостату пшану.

— Куди веде?—звернувся він до Євгенії Адамовни.

— Все одно. Де світло,—відповіла вона, не охриваючись од своїх думок.

Як то буде? Чи ж пощастить зрушити на боротьбу з коренцями десятки тисяч сірої маси 2-го гвардійського корпусу... Своїх людей—вікогісенько... Єдина надія—здоровий інстинкт трудящих і... власна енергія.

Все могло статися: її й винищного делегата, що їхав просити підмоги робітничо-селянськй владі могли попросту арештувати, а то й гірше... Адже ж вона добре знала, що полкові комітети в руках «безпартиійної» офіцарії. А чого можна чекати від гвардійських офіцарів, синків аристократичних родин?...

Фурман сплинув свою «безхвосту» коло крайньої хати, постукав пужалом у віконце:

— Дядько, пустіть почувати!

Замість дядька, двоє відчинили тітка. Во-

на сходах подивилась на Бош і делегата, що підійшли на світло, але пробивалось крізь заплакані щічки. Подумала мить: військовий все одно треба випустити; в них баба,—певно старший якийсь із жінок, бо прості салдати—без баб, і сказала:

— Що-ж захотіло!..

У хаті від неї Бош з делегатом дізнались, що дійсно в селі стоїть артилерійська бригада. Зраїли, бо-ж їхали наманья...

— Салдати один з їхнього комітету молодко в мене бере,—казала тітка—вдова, порюючись коло пічки, що з неї цікаво блищали оченята дітей, пильно розглядаючи подорожніх...

Дійсно, скоро зачотало під вікном, брязнула клямка в сінях і в хату ввійшов комітетчик, ширий полтавець-ляшко... Тільки-б скинути з нього капшкет і шинель, та вбрати в брилі і свитину.

— Тут до вас приїхали, сказала йому вдова, тільки що він увійшов до хати.

Він серйозно привітався й зараз же спитав:

— Маняте у вас, товариші?

Показали йому й уважно читав їх. Нарешті його облягця просвітало:

— Більшовики?

— Ви ж батько член Обласного Комітету більшовиків у Кієві—відповіла Євгенія Адамовна.

— Бабу!—охоче й тепло відхопив комітетчик.—Чудно ми про більшовиків кажуць: де ті що забирають у папія землю й салтані її дають, та ще хочуть щоб зараз мэр був...

— Майже, що так,—посміхнулася Євгенія Адамовна...

Розговорились. Виявилось, що весь корпус розташований по сусідніх селах, що в ньому 60 тисяч добре озброєного війська, але в комітетах верховодять с.р... Люди вже їхнім балабачкам не вірають, але більшовиків ще не було.

— От секретар нашого комітету, так той піб за більшовиків стоїть—говорив полтавець—комітетчик.

Бош і делегат попросили що найскорше привести його.

Прийшов. Ще з одним комітетчиком. Усі прості салдати. Знов уважно перечитали мандати... Секретар сказав, що він співчуває більшовикам, але зібрати комітет зараз тажко буде...

— Офіцри скажуть, що вже пізно, бо уже-ж одинадцять година.

— А ви постарайтесь, товаришу! сказала просто Євгенія Адамовна, і цього було досить: уже чарівний метал її голосу робив своє діло,—комітетчики пішли виконувати наказ.

Довго не вертались.

— Гм?—мугикнув винищний делегат.—А чи не одвадуть нас нарешті замість засідання та в будегарно? Вже більше години минуло... За цей час могли й корпусний комітет про вас сповістити, а там—самі золотопогонники...

— Дурня!—весело відповіла Євгенія Адамовна.—Люди, видно, свої...

Євгенія Адамовна мала рацію: хоч і через півтора години, а все-ж прийшов один із тих комітетчиків, що були в них. Він сказав, що офіцери були проти зборів комітету, але салдати-комітетчики заявили, що зберуть комітет без їхньої згоди і їх просять зараз прийти.

Пішли.—а темряві, між кошем, що пригнута у всю, загортаючи трохи не по коліно в гравюці. Пішли задом, щоб завпро-

стець, одбиваючись од пові, що скаженим гавканням переслідували незвично пізніх перехожих.

У хаті аж темно було від диму цигарок: комітет зібрався весь. Офіцри теж прийшли, але всім своїм виглядом намагались показати, що вони тут так собі, ніби їх і зовсім нема. Стримана тривога показала виразне табро на їхні виписані обличчя. Проте червоні, обпечені вітром облягця салдати привітано засвітались, коли вони почули глибоке металове контралято:

— Здрастуйте товариші!..

Зараз же почали засідання. Євгенія Адамовна розповіла, що вона з товаришем облягцяють війсьсько з метою інформації, вирішивши про справжню мету мовчати до загальних зборів цілої бригади. Вона не хотіла розкривати карти тут, де ніг бути владі офіцарії.

Після коротенької бесіди, голова зборів—салдат пропонував зібрати бригаду другого дня вранці. Він сказав, що начальством зборів дозволено, що в бригаді вже знають про приїзд представників Обласному й коли комітет бригади не збере, то йому зле буде. Пропозицію ухвалили одностайно, звичайно-салдатськими голосами, офіцари заявили, що вони утримуються...

В тумані, під холодною мижичкою, гудів сілськй майдан, густо вкритий юрбою в сінях шинелях.

На фургоні—трибуні з'явилась характерна постать Євгенії Адамовни.

— А-ну, послухайте, що баба нам каже,—добродушно посміхнулася бородатий гвардїєць до своїх сусідів...

— Товариші!—Задзвенів її голос і прас усе стисло.

Мовчало, не порукувшись, з величезною увагою слухали сірі бойди про різні партії, про кимого більшовиків, а коли почули, як уряд Керенського «гугується» до Установ-

Підручник доброго тону

а б о

Як поводитись в академічному товаристві.

(Склад професор скотарства Омеляко Буц.)

«Хай пробачить нас тов. Дорошкевич, але ми завжди були тієї думки, що відомий афоризм—«erga humanum est»—можна вивести до кожної людини, а зокрема й до нього».

(М. Хвильовий—«Думки проти течії», «К. і П.» № 45).

«Думаю, що й революціонер Хвильовий (а ми такого його тільки й любимо, тим то, на мене, куди вищі єсть безпосередні «Сині етюди», як розмислова, філософічна «Осін») усім нам дорогий письменник Микола Григорович Хвильовий незадовольнився лише «греко-римським» мистецтвом».

(О. Дорошкевич «Ще слово про Європу» «Життя й революц.» № 6—7).

ПЕРЕДМОВА.

Війна та революція принесли нам багато де чого неприємного, а особливо в частині побуту. Будуючи, мовляв, повий побут, люде розучилися зав'язувати краватки, сякати у хустку, їсти ведмедом та говорити ввічливі слова.

Хто з вас, товариші, збивши непароком людину з тротуара під трамвай, скаже «пробачте»?

Ніхто!

Хто з вас перше ніж «затопити в шку» подає візитову картку?

Ніхто!

А хто з вас, товариші, побачивши перед себе дурня, не скаже «дурень»?

Всяк скаже, і не подумає чи чужо то чи ні.

Збилися люди, одне слово, з тону. Не вміють поводитись у пристойному товаристві, а надто в академічному.

Потреба ввічливості під час літдискусій, примусила нас написати цього підручника і викинути гасло: «Стабілізуймо добрий тон!»

Практичні приклади доброго тону, подані в епіграфі до нашого підручника, взято як підвалину для теоретичних висновків.

Що правда, беручись до доброго тону, треба пам'ятати, що вживати його слід тільки в добром, високошановному товаристві, а не в оточенні різних парвешо...

МОРФОЛОГІЯ ДОБРОГО ТОНУ.

Ми вже згадували, що звичка говорити людям різні неприємності в вічі у нас просто непереможна. «Дурень», «ідіот», «хам», усі ці недоброго тону слова ввічлива людина може передати так, що і значіння їх не втратиться і образливий зміст їх зникне.

Нижче ми подаємо слова й вирази в перекладі з поганого тону на добрий:

Поганий тон: Дурень.

Добрий тон: Людина, що негаразд тимить у розумних речах.

Поганий тон: Він пабитий дурень.

Добрий тон: Він не зовсім, пробачте, розумна людина.

Поганий тон: Тов. Н. плете дурниці.

Добрий тон: Хай пробачить нас тов. Н., але ми завжди були тієї думки, що відомий афоризм—«erga humanum est»—можна вивести до кожної людини, а зокрема й до нього.

Поганий тон: Грицькові треба кинути свої дурячки «кльоші» і придбати «шмі».

Добрий тон: Гадаємо, що Григорій Юхимович Капшучка, цей дійсний революціонер (а ми його тільки таким і любимо, тим то, на мене, куди вищі єсть безпосередні «шмі» ніж розмислові «кльоші») дорогий нам усім галіккер нашої команди Григорій Юхимович Капшучка не задовольнився «кльошами», бо як чудий і культурний футболіст він і т. д.

Поганий тон: Цей бездара що може тільки писати барабанну поезію...

Добрий тон: Поезія велимишановного поета, хоч і визначається революційним патосом, але не настільки, щоб робили книжку революційною та постілью, поскільки поет вичив семіричку, поезія його написана без особливо грубих граматичних помилок і годиться для вправ у читанні в школах літвешу...

З останнього перекладу кожна тимуща людина зрозуміє, що цих поезій читати не варт, а поет утішатиметься тим, що він мав совий, бо його рекомендують у школах...

СИСТЕМАТИКА.

Вирази та ввічливіми словами нічого не відеш,—потрібно дає них ще й дію...

Не досить для вивчення доброго тону сказати: «Шановна пані, ми просимо тисячу разів пробачити нас, але обов'язок професії примушує звернутись до вас з укліним проханням дозволити нам зняти з вас вашого каракузового сака»,—після цих слів треба вживати і дію-галантно допомогти пані того сака зняти.

Коли літературна, приміром, дискусія заходить так далеко, що з'являється потреба вживати шматки цегли та інших речей не меншої уцілової ваги, то люде доброго тону, комбінують ввічливі слова і галантську дію вміром так:

Тов. Н.—Велимишановний товаришу Х., я попереджаю вас, що мій темперамент спонукає мене офією цеглиною розстріляти вам голову.

Тов. Х.—Я дуже вас, тов. Н. поважаю, але у відповідь на це я примушений зробити вам неприємність і пневматично викинути у вас дві сани зі свого рота в напрямку ваших очей.

По цьому люде доброго тону у ввічливій формулюванні трощать голову цеглою і паляють ввічі.

Таке сполучення слів і дії завжди є ознакою культурних людей.

тих Зборів, арештовуючи більшовиків, од-смаючи вірні їм частини на фронт під кулі, збіжничу до фабричних міст юнкерів, щоб вдатися на робітництво,—не стеріли селяни в сірих шинелях. Тут і там в юрбі вибухли вигукі обурення, і дружинні вигукі: правильно, верно, справедливо стрів залик—іти на підмогу робітництву й селянству, що борється за владу рад.

Другим говорив виницький саадат—делегат. Дуже хвилюючись запинаючись, він розповідав про бої у Виниці... Вогнем зно-павести до ворогів загорались очі юрби, й жали він скінчив:

—Браття! Помогіть нам! Не припустіть, щоб нас розстрілювали юнкери й офіцери! Ми ж бо повстали за трудящий люд!

Бурею знявся гнів юрби.

—Допоможемо! Своїх не обмишимо в скруті! Покажемо офіцери, де сила!

Після його, збори рішуче вимагали нікому не давати слова.

—Годі! Не час балакам!..

Беремось до діла!..

І вибрали трійку для організації висту-ту.

Тов. Бош і її товаришу наказали їхати в сусіднє село, щоб з'ясувати підлогу.

Пішли далі, в село, де, як казали в бригаді, коренці мали найбільшу силу. Дійсно, по-ковий комітет із самих с.р. уже дізнався про т. Бош і її товариша й стрів їх рішучо заявою, що збора полка він не припу-стять. Тоді Бош вирадила до комітету одно-го товариша для переговорів, а тим часом вертінці розпалались по селу:

—Гей, братва, зібрався на майдан. По-вини є сила!..

—Гукали вони коло хат до гвардійців і на вінолина полк зібрався. Але люди триво-жо поєхали в бік, чи не влетять їм од на-чальства й коли вже під час промови тов. Бош, підлетів верхи офіцр—комітетчик.

саадати послужиливо взяли його коня й три-мали його, поки офіцр говорив.

Однак, коли Евгения Адамовна виступила вдруге, не шкодуючи фарб на змалювання зрадинської політики коренців, пастрий збо-рів різко змінився.

—А ну, чим покриеш, голубе, стріли офі-цра вдруге на трибуні.

Він говорив, а ворожість саадат до нього росла:

—Крути, брате, крути!..

—Гей, ви (до тих, що тримали коня), почім вам паннич за службу платять?..

—Годі! годі!..

І коли білий од гнілу поручник війшов із трибуни до свого коня, ті, що тримали його, пустили уалці та ще й ногою коневі дали.

Під свист і регіт юрби полонітався с.р'ов-ський Дон-Вихот свого Росината здоганяти.

Другого дня, вночі, у школі—збори де-легатів корпусу. На дверях—варта й пароль,

—щоб офіцрський шингун не проліз.

Засідання Військової Ради 2-го гвардій-ського корпусу,—ділове без промов. Ні сло-ва агітації. Жодних хитань...

Одоголосно ухвалили бойовий план і при-значили виступ другого дня о 9 год. ранку

—в трьох напрямках—Виниця, Жмеринка, Київ. Бари, додержуючи до останньої хвили-ни сувору конспірацію від офіцрів. Лише довго сперечались, що з ними робити.

Рівно о 11 год. уранці Евгения Адамовна в супроводі членів Реввійськради корпусу оглядала прохід корпусу.

Ві Бару гули гармати. Там уже почали-ся бої міських сил із коренцями.

2-й Гвардійський корпус вшов на поміч Робітничо-Селянській Революції.

Українська класика.

Нове видання творів П. Мирного.

Сучасний читач, той молодяк зокрема, що заповнює трудові школи, профшколи і вузи мало знає українську художню класичну літературу. Вивчення класиків прова-диться, чи не головне через шкільні чи-тання, що розподілялися за останні роки, через всілякі «Шляхи», «Слова» й інші. А чи багато можна почерпнути із тих чи-танок? Хіба що поверхово обзнайомить з тим чи пишним автором, без будь-якого за-глиблення в його творчість. Бо читанки по-дають лише невеличкі оповідання, часто-густо найменш характерні з письменниць-кої спадщини, або уривки з більших його творів. Не доводиться говорити в якій мірі прилежувалися ці уривки до вивчення письменства.

А історія літератури, книжки Дорошке-вича, Ефремова, Корика? Вони звичайно до-помагають вивченню історії літератури, але ж являються допоміжними книжками, до самих пам'ятників письменства, не біль-ше.

Одмією з причин, і на нашу думку основ-ною, надто поверхового знайомства молод-янка з класиками є труднощі до відшука-ня творів.

Старі шкільні бібліотеки, що зараз запо-внюють бібліотеки трудових шкіл, україн-ських класиків, значаючи, не пабували. Не пабували їх і місцеві бібліотеки, за незна-чим винятком, як Харківська, Київська та Полтавська. Старі видання деяких класиків, що з наказу царського уряду аристократі друкувалися, стали раритетами. Знайти книжку Сидельницького, або якийсь том Не-чуж-Левинського, це є справою великих труд-нощів.

Правда, за роки революції було де-що поновлено виданням з класиків. 1918 року вийшов Бюбювський у 5 книжках (пізні-ше ДВУ видали), вийшли окремі томи Гриць-

ка-Основанська, І. Нечужа), оповідання Марка Вовчка.

Та видані книжки, при великому попиті на них, швидко розійшлися, далеко не за-повнивши потреб на цю літературу.

Чи не найменше досі щастило з видан-ням Панаса Мирного. Коли за останні роки інших класиків згадували хоча тим, що ви-давали бодай окремі оповідання, то Мирного неначе забули.

А тим часом Мирний являється одвою з найважливіших постатей серед українських класиків. Ніхто так повно й яскраво не від-бив у своїх творах кріпацької доби на переході її спасування і перипих років, пі-сля неї. Коли Нечуж-Левинський, торкаю-чись тієї-ж доби, насичує свої твори побу-тово-етнографічним матеріалом, Панас Ми-рний розглядає добу під кутом зору соціаль-них відносин. Змалювані ним картини пан-ської сравої й кріпацьких поневірянь, є чи не найсильнішим в українській літературі. Визначаючи з художньої літератури добу 50—70 років минулого століття, німа не мож-на обминути Панаса Мирного.

Тому доводиться вітати появу кінець-кін-цем на ринкові його творів. Нещодавно у виданні Книгоспільних вийшов з друку у двох томах його роман: «Прощає сина» або «Хіба ревуть воли, як асла повні», і цими днями появилася книжечка повістей «Лихо даєне й сьогоднішнє».

Ці книжечки, розраховані на шкільного читача, як це видно із вступної статті В. Якубовського до повістей, безперечно явля-ються цінним матеріалом для сучасної шко-ли. Та й не лише для школи. Написані легкою соковитою мовою, вони стають ба-гаторічним джерелом української мови для всіх тих, хто береться зараз її вивчати, чи то поглиблювати своє знання.

Книжки годилося б надбати і до шкільних бібліотек і до клубних.

Г. К.—ба.

По українських драматичних державах. театрах.

Через кілька днів закінчується перша по-ловина зимового театального сезону. На порозі другої половини вже можна огляну-ти назад і підвести короткі підсумки про-робленої за півроку по Держдрамтеатрах роботи.

Як відомо, в УСРР існує 8 українських держдрамтеатрів. Типовими з них можна вважати два: Франківський (у Харкові) і Бере-зівський (у Києві). Останній в своїй роботі сто-їть окремо від інших і є театром до якоїсь міри експериментальним,—театр же ім. Франка теоретично, так би мовити, зразковим для інших і ці інші проваляють роботу при-близно по одному з ним плану. Це ще більше походить і від того, що часто-густо режисери «Франківські» роблять постановки в інших театрах (Одеса, Дніпро).

В першій половині сезону Держтеатр ім. Франка провів значну організаційну роботу. Понад бажуємо працювати в Харкові. Йому до-велось утворити філії театру в Дніпро, пере-класифікувати ту частину своїх сил. Звичайно, це не могло не відбитись на його ро-боті в Харкові. Довелось відновлювати біль-шу частину п'єс торішнього сезону і змен-шити кількість прем'єр. Проти наміченого плану в першій половині сезону не пішли п'єси «Я» і «Мандат». Але натомість те-атр виготовив «Коронного злотія» (він му-сив йти у другій половині сезону) й «Фату Моргану» на ювілейні свята 1905 року. Крім цих п'єс, як прем'єри пройшли: «Пух-кий пиріг», «Комуна в степах» і «Камінний господар», а з п'єс торішнього сезону «Вій», «Полум'ярі», «Моб», «97» та інші. В груд-ні місяці режисер ввів в роботу значного артиста Віктора Петіну. Найбільшим успіхом в першій половині користувалися п'єси «Вій» та «Коронний Золотий». На порядку денному в театрі постановки Б. Глаголіна: «Я»—Луначарського і «Мандат»—Ермана, що підуть в січні місяці. Що до матеріаль-ного успіху, то спочатку він був середній.

Що до філії Франківської у Дніпро, то ро-бота йде дуже успішно, не втрачаючи на те, що всі постановки довелось опрацювати з новим складом авторів і робити все за-ново. Пробуємо недовго в Артемівську та давати кілька вистав по шахтах, театр 4-го листопада розпочав сезон у Луганську. В репертуарі: «Полум'ярі», «97», «Вій», «Во-ва за яглом», «Ревізор», «Лісова пісня», «Гріх», «Суєта», «Брат Наркома», «Комуна в сте-пах» та інші. Всі вистави проходять з ус-пехом, а найбільший мають «Комуна в сте-пах», «Полум'ярі» і «Суєта». Вагалі в Дні-про український театр нового типу показав себе цілком життєздатним. З 25-го грудня театр розпочинає сезон в Сталіно.

Київський Держтеатр (Березівський), що роз-почав сезон 17-го жовтня п'єсою Куліша «Комуна в степах», крім неї, вистав виготу-вати лише «Жакарто» Мерію та «1905 рік» до 20-ти річчя 1905 року. Таким чи-ном він теж не встиг дати обіцяних 6 нових постановок. Інші дві театр заповнює то-рішніми «Пошились у дурні», «За двома

зайцями», «Джамі Хіліле» то-що. Спочатку театр мав слабкий матеріальний успіх, але з постановкою «Жакарті» він значно покращив і павіть почалися аншлаги. В роботі теат-ру кілька нових п'єс: «Шпана»—Ярошенка, «Златолуз»—Кроменіка та «Енеїда» за Котляревським.

Одеський Держтеатр з'явив савоювати гля-дача, і його вистави йдуть із великим і ма-теріальним успіхом. З 8-го листопада він виставив: «Вія», «97», «Полум'ярі», «Ман-дат», «Гріх» і «Коммунистичний Нелл». Най-більшим успіхом користується «Мандат» і «Вій», що весь час дають аншлаги. Всі ці п'єси йшли в постановці режисерів: В. Гла-голіна, М. Терещенка і Тисельного. Одеська критика про вистави театру дає дуже при-хильні рецензії.

Полтавський Держтеатр сезон розпочав 5-го листопада п'єсою «Комуна в степах». За першу половину сезону пройшли: «Ма-настир святої Магдалини», «10 днів», «Ган-на Крісті», «Фабрична любов», «Мандат», «Овод», «Загадка», «Пошились у дурні», «Гайдамаки», «Наташка Полтавця» (експер-иментальна постановка), «97», «Мазепа—пак», «Паризь» і «Мораль пані Дульської». Театр робить значні для Полтави збори, про-пустивши в листопаді 12.667 глядачів, в першій половині грудня 7.359. Вагалі в цій половині є тенденція на збільшення збо-рів. В роботі театру «Я», «Чужа голова», «Антипова під режисурою Сергієва і «Торговий дом Кіббє» режисери Пелішен-ко та Мішта, а також «Сорочинський яр-марок» в постановці Ровинського, музика Верховнича.

Катеринославський Держтеатр ім. Занько-вещної розпочав свій сезон 8-го листопада п'єсою Жука «Плебейка». Через хворобу режисера Романівського намічений план те-атру перерується і театру довелось відно-влювати старі постановки. Між іншим мож-на відмітити участь у виставах театру («Ре-визор») відомого руського актора Степана Куанцова. В середині лютого театр виїздить на гастролі до Запоріжжя. Матеріальний ус-пех театру середній. На черзі—постановка п'єси Вітфогеля «Людина в цієсо».

Чернігівський Держтеатр розпочав сезон 23-го жовтня «Комуною в степах». До цьо-го часу пройшли «Гріх», «Молода кров», «Студент», «Весілля Фігаро», «Шпана». Матеріальний успіх театру, вважалося на місцеві умови, не зовсім д'який. В Черні-гові театр гадає пробути до половини січня, а потім того виїхати на скруту.

Подільський Держтеатр. Після успішних вистав в Проскурні 1-го грудня перейшов до Виниці і 5-го грудня розпочав п'єсою Куліша «97», сезон. У Виниці вже прой-шли п'єси «Овеча кринина», «Полум'ярі», «Потоп», «Суєта» й інші. Введено збо-вештну систему. Вистави користуються ве-ликим успіхом і збирають майже повну за-лю. В Виниці театр гадає пробути до 1-го березня, а потім виїхати до Каміньки По-дільської.

Б. Сім.

